

Korte mededelingen

Juncus brachycarpus Engelm. – nieuw voor Nederland

Kees Planqué (Eikenlaan 6, 2121 TK Bennebroek; e-mail: k.planque@kpnmail.nl)

Juncus brachycarpus Engelm. is op 27 augustus 2014 gevonden op het plagproject op de Buitenplaats Leyduin, bezit van Landschap Noord-Holland (GPS-coördinaten 100936/483893). Op het terrein werd in het voorjaar van 2012 de toplaag tot -10 cm afgegraven waarbij de oude strandwal weer tevoorschijn kwam. Sindsdien heeft zich op het terrein een gevarieerde vegetatie ontwikkeld. De pH(H₂O) van de zandige bodem was 6,5 voor de top 10 cm en 6,3 voor de tweede 10 cm. Het afslibbare deel besloeg <5%. Het verzamelde materiaal (Fig. 1) werd met behulp van literatuur gedetermineerd^{1 2} en definitief op naam gebracht door Wout Holverda en Leni Duistermaat van Naturalis te Leiden.

Juncus brachycarpus behoort tot een selecte groep van Amerikaanse soorten die een bolvormige bloeiwijze hebben.¹ Tot deze groep behoort ook de eenmaal in ons land waargenomen soort *J. torreyi* Coville.³ *Juncus brachycarpus* onderscheidt zich door de volgende combinatie van kenmerken van alle andere soorten in de verwantschap: de vrucht is duidelijk korter dan de bloemdekbladen en springt bij rijpheid aan de top open, en de buitenste bloemdekbladen zijn duidelijk langer dan de binnenste.²

Juncus brachycarpus (Engelse namen: Whiteroot rush⁴, Short-fruit rush^{5 6}) komt in Noord-Amerika voor ten oosten van de lijn gevormd door de westgrens van Ontario tot aan de westgrens van Texas. Hij wordt beschreven als voorkomend op de ‘coastal plains’, maar wordt bijvoorbeeld in de staat Michigan als bedreigd (‘threatened’) aangegeven.⁵ In het herbarium van Naturalis Biodiversity Center (voorheen Nationaal Herbarium Nederland; L) werd de soort niet aangetroffen.

Het plagproject op Leyduin is gebaseerd op verbetering van de bodemkwaliteit door inlaat van kwelwater vanuit de duinen. Dit proces geeft sinds 2012 een verbeterende waterkwaliteit te zien in dit aan de boezemwaterzijde met stuwen afgedamde gebied. In de zomer van 2014 werden enkele exemplaren van deze nieuwe rus dicht bij elkaar en vruchtdragend gevonden, indicierend dat er meerdere zaden terecht zijn gekomen en de eerste vestiging zich waarschijnlijk een jaar eerder heeft voorgedaan. De habitus van de plant is een lichtgroene, 50–60 cm hoge, ijle rus met opmerkelijke bolvormige bloeiwijzen die zich ontwikkelen tot ronde vruchthoofdjes die een vijftigtal zaaddozen bevatten (Fig. 1).

© 2016 Naturalis Biodiversity Center & FLORON

You are free to share - to copy, distribute and transmit the work, under the following conditions:

Attribution: You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Non-commercial: You may not use this work for commercial purposes.

No derivative works: You may not alter, transform, or build upon this work.

For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work, which can be found at creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode. Any of the above conditions can be waived if you get permission from the copyright holder. Nothing in this license impairs or restricts the author's moral rights.

Fig. 1. Habitus en detail van de bolvormige bloeiwijzen van *Juncus brachycarpus* Engelm. in Leyduin. Foto: Kees Planqué.

voszegge), *Juncus effusus* L. (Pitrus), *J. subnodulosus* Schrank (Paddenrus), *J. conglomeratus* L. (Biezenknoppen) en *J. compressus* Jacq. (Platte rus).

Herkomst

Hoe *Juncus brachycarpus* hier terecht is gekomen is vooralsnog een raadsel. Navraag bij grote handelaren van grasachtigen en de Veiling Aalsmeer leverde geen antwoorden op. *Juncus brachycarpus* is nooit via deze kanalen verhandeld. Er is op het terrein

De vegetatie van het terrein is bijzonder in die zin dat er op het perceel van 100 × 50 meter in 2014 een tiental exemplaren van *Gratiola officinalis* L. (Genadekruid) werd aangetroffen, een gestage uitbreiding sinds de eerste waarneming in 2012. De vegetatie is nog volop in ontwikkeling. De hoofdvegetatie, waarin *Ranunculus repens* L. (Kruipende boterbloem) en *Trifolium repens* L. (Witte klaver) afwisselend dominant zijn afhankelijk van de mate van natheid, heeft nog deels trekken van de pioniersvegetatie uit het eerste jaar met soorten als *Agrostis stolonifera* L. (Fioringras), *Glyceria fluitans* (L.) R.Br. (Mannagras), *Juncus articulatus* L. (Zomprus), *Carex hirta* L. (Ruige zegge) en *Equisetum arvense* L. (Heermoes). Daarnaast is er de trend zichtbaar naar soortenrijk nat grasland met *Hypericum tetrapterum* Fr. (Geveugeld hertschooi), *Silene flos-cuculi* (L.) Greuter & Budet (Echte koekoeksbloem), *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. (Heelblaadjes), *Mentha aquatica* L. (Watermunt), *Luzula campestris* (L.) DC. (Gewone veldbies), *C. flacca* Schreb. (Zeegroene zegge), *C. panicea* L. (Blauwe zegge), *C. otrubae* Podp. (Valse

geen zaaimengsel uitgestrooid of maaisel van andere terreinen bewust ingebracht. Wel wordt het terrein eens per jaar gemaaid met machines die ook op andere terreinen van Landschap Noord-Holland worden gebruikt. Naast deze Noord-Amerikaanse ruis zijn er geen andere ‘verdachte’ soorten aangetroffen die licht kunnen werpen op de manier van introductie van deze soort. Wel is een andere exoot, de invasieve *Cyperus eragrostis* Lam. (Bleek cypergras), aangetroffen die zich op meerdere plaatsen heeft gevestigd en uitgebreid. Daarnaast vertoont het hele terrein een grote dynamiek. In een periode van drie jaar zijn er 210 soorten vaatplanten waargenomen. Jaarlijks verdwijnen er een dertigtal en verschijnen een dertigtal nieuwe, soms met enkele exemplaren. Ook voor deze nieuw binnenkomende soorten, zoals *Parnassia palustris* L. (Parnassia), *Dactylo-rhiza majalis* (Rchb.) Hunt & Summerh. subsp. *praetermissa* (Druce) D.M. Moore & Soó (Rietorchis) en *Euphrasia stricta* D. Wolff ex J.F. Lehm. (Stijve ogentroost), is het onduidelijk waar ze vandaan komen.

Dankwoord

Met dank voor de toestemming van Landschap Noord-Holland om de ontwikkeling van dit plagproject gedetailleerd te mogen volgen.

1. R.E. Brooks & S.E. Clemants. 2000. *Juncus*. In: Flora of North America Editorial Committee (red.), Flora of North America North of Mexico 22: 211–255. Oxford University Press, Oxford / New York. Zie ook de digitale versie van deze bewerking van *Juncus* in de Flora of North America via de website www.efloras.org.
2. J. Kirschner et al. 2002. Juncaceae 2: *Juncus* subg. *Juncus*, Species Plantarum: Flora of the World Part 7: 1–336. Te downloaden als pdf-file via: speciesplantarum.net/sites/default/files/floras/j/juncaceae_2_1.pdf (soortbeschrijving op pag. 214–216, sleutel naar de secties op pag. 4, sleutel binnen sectie *Ozophyllum* op pag. 152–159).
3. J. Mennema & W.J. Holverda. 1983. Nieuwe vondsten van zeldzame adventieve en verwilderde planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1982. *Gorteria* 11: 271. (‘tussen Oost-Knollendam en Wormerveer, in berm van weg langs de Zaan, juli 1982’).
4. Zie de webpagina plants.usda.gov/core/profile?symbol=JUBR van de United States Department of Agriculture, Natural Resources Conservation Service.
5. M.R. Penskar. 2004. *Juncus brachycarpus* Engelm. – short-fruited rush. Species and Community Abstracts (Plants). Michigan Natural Features Inventory, Lansing, MI. Te downloaden als pdf-file via: mnfi.anr.msu.edu/abstracts/botany/Juncus_brachycarpus.pdf.
6. A.A. Reznicek, E.G. Voss & B.S. Walters. February 2011. *Michigan Flora Online*. Website van het herbarium van de University of Michigan (zie onder *Juncus brachycarpus* Engelm.; webpagina geraadpleegd op 4 mei, 2015).